

Οξέα και Βάσεις ΟΡΙΣΜΟΙ

Arrhenius:

ΟΞΕΑ : ενώσεις που παρέχουν σε υδατικό διάλυμα H^+

ΒΑΣΕΙΣ: ενώσεις που παρέχουν σε υδατικό διάλυμα OH^-

Bronsted και Lowry:

ΟΞΕΑ: Ουσίες που δρουν ως δότες πρωτονίων

ΒΑΣΕΙΣ: Ουσίες που δρουν ως δέκτες πρωτονίων

Τύποι Οξέων

Μοριακά

– HNO_3 , H_2SO_4 , H_2O , H_2S , CH_3COOH

Ανιοντικά

– HSO_4^- , $H_2PO_4^-$, HPO_4^{2-} , HCO_3^-

Κατιοντικά

– NH_4^+ , εφυδατωμένα κατιόντα $[Al(H_2O)_6]^{3+}$, $[Fe(H_2O)_6]^{3+}$

Τύποι βάσεων

Μοριακές

– NH_3 , CH_3NH_2 , H_2O

Ανιοντικές

– HSO_4^- , OH^- , I^- , CO_3^{2-} (γενικά κάθε ανιόν)

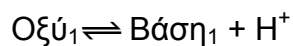
Κατιοντικές

– $[Al(H_2O)_5(OH)]^{2+}$

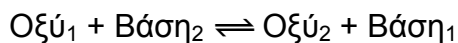
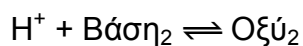
Αμφιπρωτικές Ουσίες ή Αμφολύτες

- Ουσίες που δρουν ως οξέα ή βάσεις, ανάλογα με τις συνθήκες.
- Τα συνηθέστερα οξέα είναι μοριακού χαρακτήρα (π.χ. H_2O)
- Οι συνηθέστερες βάσεις είναι ανιοντικές (π.χ. HSO_4^- , HCO_3^-)
- Όσο ισχυρότερο είναι ένα οξύ, τόσο ασθενέστερη είναι η συζυγής βάση του
- Όσο ισχυρότερη είναι μια βάση, τόσο ασθενέστερο είναι το συζυγές οξύ της

Πρωτολυτική Αντίδραση

2 συζυγή ζεύγη

- Στις πρωτολυτικές αντιδράσεις η ισορροπία ευνοεί το σχηματισμό του ασθενέστερου οξέος και της ασθενέστερης βάσεως

Πίνακας 6-1. Πρωτολυτικές αντιδράσεις

Αντίδραση	Εξίσωση κατά Brønsted	
	Οξύ ₁ + Βάση ₂	⇌ Οξύ ₂ + Βάση ₁
Ιονισμός του H ₂ O	H ₂ O + H ₂ O	⇌ H ₃ O ⁺ + OH ⁻
Ιονισμός του HNO ₃	HNO ₃ + H ₂ O	⇌ H ₃ O ⁺ + NO ₃ ⁻
Ιονισμός της NH ₃	H ₂ O + NH ₃	⇌ NH ₄ ⁺ + OH ⁻
Ιονισμός του CH ₃ COOH	CH ₃ COOH + H ₂ O	⇌ H ₃ O ⁺ + CH ₃ COO ⁻
Εξουδετέρωση του HNO ₃ με NaOH	H ₃ O ⁺ + OH ⁻	⇌ H ₂ O + H ₂ O
Εξουδετέρωση του CH ₃ COOH με NH ₃	CH ₃ COOH + NH ₃	⇌ NH ₄ ⁺ + CH ₃ COO ⁻
Εξουδετέρωση του CH ₃ COOH με NaOH	CH ₃ COOH + OH ⁻	⇌ H ₂ O + CH ₃ COO ⁻
Υδρόλυση του NH ₄ Cl	NH ₄ ⁺ + H ₂ O	⇌ H ₃ O ⁺ + NH ₃
Υδρόλυση του CH ₃ COONa	H ₂ O + CH ₃ COO ⁻	⇌ CH ₃ COOH + OH ⁻
Διάσπαση του [Ag(NH ₃) ₂] ⁺ με HNO ₃	2H ₃ O ⁺ + [Ag(NH ₃) ₂] ⁺	⇌ 2NH ₄ ⁺ + 2H ₂ O + Ag ⁺
Αντικατάσταση HCN υπό CH ₃ COOH	CH ₃ COOH + CN ⁻	⇌ HCN + CH ₃ COO ⁻

Ιοντισμός Ασθενών Μονοπρωτικών Οξέων και Βάσεων

- Γενική εξίσωση (Οξύ σε H₂O) $HA + H_2O \rightleftharpoons H_3O^+ + A^-$
- Χρησιμοποιείται το σύμβολο του H₃O⁺ για να καταδειχθεί ο ρόλος του υδροξωνίου ως δότη πρωτονίων

$$K = \frac{[H_3O^+][A^-]}{[HA][H_2O]}$$

[H₂O]: πρακτικά σταθερή για διαλύματα ασθενών οξέων συγκεντρώσεων < 1 M

$$[H_2O]K = \frac{[H_3O^+][A^-]}{[HA]}$$

[H₂O]K = K_a: σταθερά ιοντισμού του οξέος HA

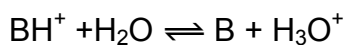
$$K_a = \frac{[H_3O^+][A^-]}{[HA]} \quad \text{ή} \quad K_a = \frac{[H^+][A^-]}{[HA]}$$

K_a: ποσοτικό μέτρο της ισχύος ενός οξέος.

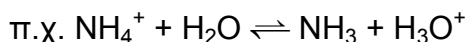
Όσο μεγαλύτερη η K_a τόσο μεγαλύτερη η ισχύς του οξέος (ΔΕΝ ΙΣΧΥΕΙ ΣΕ ΠΥΚΝΑ Δ/ΤΑ)

Ιοντισμός Ασθενούς Κατιοντικού Οξέος

Με ανάλογο τρόπο:

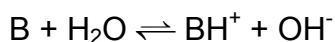
$$K_\alpha = \frac{[\text{B}][\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{BH}^+]} \quad \text{ή} \quad K_\alpha = \frac{[\text{B}][\text{H}^+]}{[\text{BH}^+]}$$

$$K_\alpha = \frac{[\text{NH}_3][\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{NH}_4^+]} \quad \text{ή} \quad K_\alpha = \frac{[\text{NH}_3][\text{H}^+]}{[\text{NH}_4^+]}$$

Κα κατιοντικών οξέων λέγεται και σταθερά υδρολύσεως οπότε συμβολίζεται ως K_h (hydrolysis: υδρόλυση)

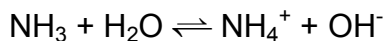
Σταθερά Ιονισμού Μονοπρωτικής Βάσης

$$K_b = \frac{[\text{BH}^+][\text{OH}^-]}{[\text{B}]}$$

K_b = σταθερά ιονισμού της βάσεως B

π.χ.

$$K_b = \frac{[\text{NH}_4^+][\text{OH}^-]}{[\text{NH}_3]}$$

K_b : ποσοτικό μέτρο της ισχύος μιας βάσεως

Όσο μεγαλύτερη η K_b , τόσο μεγαλύτερη η ισχύς της βάσεως.

Ιοντισμός Ύδατος

Η μικρή ηλεκτρική αγωγιμότητα του χημικώς καθαρού ύδατος οφείλεται στον ιοντισμό εξόχως μικρού αριθμού μορίων ύδατος, σύμφωνα με την εξίσωση

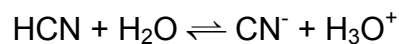
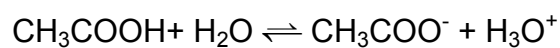

$$K = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{OH}^-]}{[\text{H}_2\text{O}]^2}$$

$$K[\text{H}_2\text{O}]^2 = [\text{H}_3\text{O}^+][\text{OH}^-]$$

- Το γινόμενο $K[\text{H}_2\text{O}]$ είναι πρακτικά σταθερό
- $([\text{H}_2\text{O}] = 55,33 \text{ M})$
- $[\text{H}^+][\text{OH}^-] = K[\text{H}_2\text{O}] = 55,33K = K_w$
- K_w : σταθερά ιοντισμού ύδατος $= 1 \times 10^{-14}$
- K_w : γινόμενο ιόντων ύδατος ή σταθερά ιοντισμού του ύδατος ή σταθερά αυτοϊοντισμού του ύδατος ή σταθερά αυτοπρωτολύσεως του ύδατος.

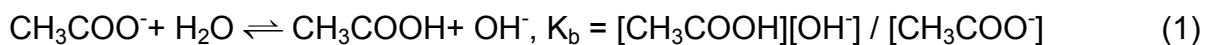
Σχετική ισχύς οξέων και των συζυγών τους βάσεων

Όσο ισχυρότερο είναι ένα οξύ τόσο ασθενέστερη είναι η συζυγής του βάση.

- HCN: ασθενέστερο οξύ απ'ότι το CH_3COOH
- CH_3COO^- : ασθενέστερη βάση απ'ότι το CN^-

Υπολογισμός K_b ασθενούς βάσης από την K_a του συζυγούς οξέος

$$K_a \times K_b = [\text{H}^+][\text{OH}^-] = K_w$$

$$K_b = K_w / K_a$$

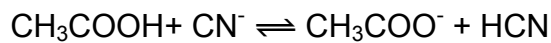
$$K_{a(\text{CH}_3\text{COOH})} = 1,8 \times 10^{-5},$$

$$K_{b(\text{CH}_3\text{COO}^-)} = K_w / K_{a(\text{CH}_3\text{COOH})} = 5,6 \times 10^{-10}$$

$$K_{a(\text{HCN})} = 4 \times 10^{-10},$$

$$K_{b(\text{CN}^-)} = K_w / K_{a(\text{HCN})} = 2,5 \times 10^{-5}$$

ΠΡΩΤΟΛΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ

Η ισορροπία ευνοεί το σχηματισμό του ασθενέστερου οξέος και της ασθενέστερης βάσης.

$$K = \frac{[\text{CH}_3\text{COO}^-][\text{HCN}]}{[\text{CH}_3\text{COOH}][\text{CN}^-]} =$$

$$K = \frac{[\text{CH}_3\text{COO}^-][\text{HCN}][\text{H}^+]}{[\text{CH}_3\text{COOH}][\text{CN}^-][\text{H}^+]}$$

$$K = K_{\alpha(\text{CH}_3\text{COOH})} / K_{\alpha(\text{HCN})} = 1,8 \times 10^{-5} / 4 \times 10^{-10} = 4,5 \times 10^4$$

$$K \gg 1$$

$$\text{ή } K = K_{\alpha(\text{CH}_3\text{COOH})} \times K_{\text{b}(\text{CN}^-)} / K_{\text{w}} = 1,8 \times 10^{-5} \times 2,5 \times 10^{-5} / 1,00 \times 10^{-14} = 4,5 \times 10^4$$

Ιοντισμός Ασθενών Μονοπρωτικών Βάσεων

Αντίδραση:

Ισχυρό οξύ + ισχυρή βάση : $K = 1 / K_{\text{w}}$ $K \gg 1$

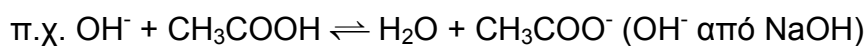
Ισχυρό οξύ + ασθενής βάση : $K = K_{\text{b}} / K_{\text{w}}$

Αν $K_{\text{b}} > K_{\text{w}}$ $K > 1$

Συνήθως $K_{\text{b}} > K_{\text{w}}$ $K > 1$ πρακτικά ποσοτική

Ισχυρή βάση + ασθενές οξύ: $K = K_{\alpha} / K_{\text{w}}$

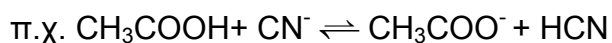

Αν $K_{\alpha} > K_{\text{w}}$ $K > 1$

Συνήθως $K_{\alpha} > K_{\text{w}}$ $K > 1$ πρακτικά ποσοτική

Ασθενές οξύ + ασθενής βάση:

$$K = (K_{\alpha} \times K_{\text{b}}) / K_{\text{w}}$$

Αν $K_a \times K_b > K_w$ $K > 1$

Σε άλλες περιπτώσεις $K > 1$

Σε πολλές περιπτώσεις $K < 1$

Υπολογισμός Σταθεράς Ιοντισμού

Η ισχύς ενός ηλεκτρολύτη εκφράζεται ποσοτικά με τη σταθερά ιοντισμού ή με το βαθμό διασπάσεως ή ιοντισμού, α

Το α παριστάνει το κλάσμα μορίων του ηλεκτρολύτη που έχουν διασταθεί

$$\alpha = [H^+]/C = [A^-]/C$$

$$[H^+] = [A^-] = \alpha C$$

Ακριβής σχέση: $[H^+] = [OH^-] + [A^-]$, η $[OH^-]$ όμως θεωρείται αμελητέα

$$[HA] = C - \alpha C = C(1 - \alpha)$$

- $C: 1 \times 10^{-3} - 1 \times 10^{-1} M$ (συνήθεις συγκεντρώσεις): αγνοείται ο ιοντισμός H_2O (εκτός αν $K_a C < 1 \times 10^{-13}$ οπότε **δεν** αγνοείται)
- $C < 1 \times 10^{-4} M$ και $K_a < 1 \times 10^{-8}$ **δεν** αγνοείται
- $C < 1 \times 10^{-6} M$ **δεν** αγνοείται (ανεξάρτητα από την τιμή της K_a)

Όταν δεν μπορεί να αγνοηθεί ο ιοντισμός του H_2O , τότε $[OH^-]$ ΟΧΙ αμελητέα ΑΡΑ

H.O. $[H^+] = [OH^-] + [A^-]$ $[A^-] = [H^+] - [OH^-]$

I.M. $C = [HA] + [A^-]$ $[HA] = C - [A^-]$

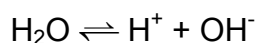
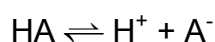
Αν $K_a/C < 0,01$ ($\alpha < 0,1$) τότε

$$[A^-] < C \quad [HA] = C - [A^-] = C \quad [HA] = C$$

$$K_a = [H^+][A^-]/[HA] = [H^+]^2 - K_w / C$$

$$[H^+] = \sqrt{K_a C + K_w} \text{ Ισχύει } \mathbf{MONO} \ K_a/C < 0,01$$

Έστω διάλυμα ασθενούς οξέος HA, ολικής συγκέντρωσης C

$\alpha = [A^-]/C = [H^+]/C$ εφόσον αγνοηθεί ο ιοντισμός H_2O

$$[A^-] = [H^+] = \alpha C$$

$$\text{I.M. } C = [HA] + [A^-] \quad [HA] = C - [A^-]$$

$$[HA] = C - \alpha C$$

$$K_a = \alpha C \times \alpha C / C - \alpha C = \alpha^2 C / 1 - \alpha \quad (1)$$

Αν σε V mL υπάρχει 1 mole οξέος τότε $C = 1/V$

$$K_a = \alpha^2 / (1 - \alpha) V \quad (2)$$

(1) + (2) Νόμος αραιώσεως Ostwald

Σχέση Σταθεράς Ιοντισμού και Βαθμού Ιοντισμού

Όταν $\alpha < 0,1$ ή $K_a/C < 0,01$ Τότε $K_a = \alpha^2 C$ ή $\alpha = \sqrt{K_a/C}$

Υπολογισμός της K_a εάν είναι γνωστός ο βαθμός ιοντισμού α και η συγκέντρωση C

Παράδειγμα

Ο βαθμός ιοντισμού διαλύματος CH_3COOH $0,0100$ M είναι $0,0415$. Να υπολογισθεί η σταθερά ιοντισμού του CH_3COOH

Λύση

Αφού $\alpha = 0,0415$, έχουμε

$$[CH_3COO^-] = [H^+] = (0,0415)(0,0100M) = 0,000415 \text{ M}$$

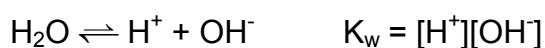
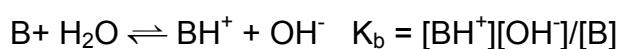
$$[CH_3COOH] = C - \alpha C = 0,0100 - 0,000415 = 0,009585 \text{ M}$$

Με αντικατάσταση αυτών των τιμών στην $K_a = [CH_3COO^-][H^+]/[CH_3COOH]$

$$\text{Έχουμε } K_a = (0,000415)^2 / 0,00985 = 1,8 \times 10^{-5}$$

Το ίδιο αποτέλεσμα βρίσκεται και με άμεση αντικατάσταση των δεδομένων στην εξίσωση $K_a = \alpha^2 C / 1 - \alpha$

Σχέση σταθεράς ιοντισμού (K_b) και βαθμού ιοντισμού (α) ασθενούς βάσης B, ολικής συγκέντρωσης C (νόμος αραιώσεως του Ostwald)

$\alpha = [\text{BH}^+]/C$ (εξ ορισμού)

$K_b = \alpha^2 C / (1 - \alpha)$ (εφόσον αγνοηθεί ο ιοντισμός H_2O)

$\alpha = \sqrt{K_b/C}$ (εφόσον $K_b/C < 0,01$ και αγνοηθεί ο ιοντισμός H_2O)

Οξέα και Βάσεις σε Μη Υδατικούς Διαλύτες

- Ο ιοντισμός οξέος ή βάσεως επηρεάζεται από:
  - τη διηλεκτρική σταθερά του διαλύτη
  - την ικανότητα επιδιαλυτώσεως του διαλύτη
  - τον όξινο ή βασικό χαρακτήρα του διαλύτη
- Π.χ. Οι σταθερές ιονισμού των οξέων σε αλκοολικά διαλύματα είναι πολύ μικρότερες ($10^4 - 10^5$) φορές από τις αντίστοιχες σε υδατικά διαλύματα
- Λόγω της μικρότερης διηλεκτρικής σταθεράς των αλκοολών έναντι του νερού.
  - Κατά την αξιολόγηση ισχύος των οξέων και βάσεων πρέπει να αναφέρεται ο διαλύτης
    - Το HNO_3 είναι ισχυρότερο του CH_3COOH σε νερό, αλλά σε υγρή αμμωνία τα δύο οξέα έχουν την ίδια ισχύ
    - Το φαινόμενο αυτό λέγεται φαινόμενο εξισώσεως διαστάσεως
    - Διαλύτης που εξισώνει την ισχύ λέγεται εξισωτής (π.χ υγρή αμμωνία)
    - Διαλύτης που διευκολύνει τη διαπίστωση υφιστάμενης διαφοράς λέγεται διαφοροποιητής (π.χ νερό)
  - Ισχυρά όξινοι διαλύτες (H_2SO_4 , HClO_4) καθιστούν δυνατή την εμφάνιση βασικών ιδιοτήτων σε όξινες ουσίες
$$\text{H}_2\text{SO}_4 + \text{CH}_3\text{COOH} \rightarrow \text{HSO}_4^- + \text{CH}_3\text{COOH}_2^+$$
- Εφαρμογή του φαινομένου στην ποσοτική ανάλυση στις ογκομετρήσεις εξουδετερώσεως σε μη υδατικούς διαλύτες.

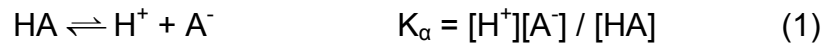
Στάδια επίλυσης προβλημάτων χημικής ισορροπίας

1. Αναγραφή χημικής εξισώσεως χημικής ισορροπίας
2. Αναγραφή εκφράσεως σταθεράς ισορροπίας
3. Αντικατάσταση δεδομένων στην έκφραση σταθεράς ισορροπίας

4. Λύση εξισώσεως

Με χρήση εξισώσεων ισοστάθμισης μάζας και ηλεκτρικής ουδετερότητας λαμβάνεται εξίσωση με ένα μόνο άγνωστο.

Συγκέντρωση ιόντων και μορίων σε διάλυμα ασθενούς μονοπρωτικού οξέος

Ισοστάθμιση μάζας: $C = [\text{HA}] + [\text{A}^-]$ (3)

Ηλεκτρική ουδετερότητα: $[\text{H}^+] = [\text{A}^-] + [\text{OH}^-]$ (4)

από την οποία: $[\text{A}^-] = [\text{H}^+] - [\text{OH}^-]$ (4α)

Με συνδυασμό των (1), (2), (3), (4α): $[\text{H}^+]^3 + K_{\alpha}[\text{H}^+]^2 - (CK_{\alpha} + K_w)[\text{H}^+] - K_wK_{\alpha} = 0$

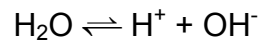
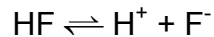
- Δίνεται η ακριβής συγκέντρωση πρωτονίων
- Απαιτείται επίλυση μόνο σε πολύ αραιά διαλύματα

Προσεγγίσεις:

- Σε συνήθεις συγκεντρώσεις διαλυμάτων ασθενών οξέων η $[\text{OH}^-]$ είναι αμελητέα σε
- σύγκριση με $[\text{A}^-]$. (Αν $CK_{\alpha} < 1 \times 10^{-13}$ δεν αγνοείται ο ιοντισμός H_2O)
- Απλοποιήσεις εξισώσεων:
- $[\text{H}^+] \approx [\text{A}^-]$
- $[\text{HA}] = C - [\text{A}^-] \approx C - [\text{H}^+]$
- $K_{\alpha} = [\text{H}^+][\text{A}^-] / [\text{HA}] \approx [\text{H}^+]^2 / C - [\text{H}^+]$ ή
- $[\text{H}^+]^2 + K_{\alpha}[\text{H}^+] - CK_{\alpha} \approx 0$
- Εάν ο βαθμός ιοντισμού είναι μικρός ($[\text{H}^+] < 0,1C$)
- $K_{\alpha} \approx [\text{H}^+]^2 / C$ ή $[\text{H}^+] \approx \sqrt{CK_{\alpha}}$

Να υπολογισθούν οι συγκεντρώσεις ιόντων και μορίων σε διάλυμα HF 0,00100 M

Λύση

$$K_a = [\text{H}^+][\text{F}^-]/[\text{HF}] = 6,9 \times 10^{-4} \quad (1)$$

$$K_w = [\text{H}^+][\text{OH}^-] = 1,00 \times 10^{-14} \quad (2)$$

$$\text{I.M. } C = [\text{HF}] + [\text{F}^-] \quad (3)$$

$$\text{H.O. } [\text{H}^+] = [\text{OH}^-] + [\text{F}^-] \quad (4)$$

1η προσέγγιση

$C = 0.00100\text{M}$, διάλυμα συνήθους συγκέντρωσης και $K_a C = 6,9 \times 10^{-4} \times 0,00100 > 1 \times 10^{-13}$

Αγνοούμε τον ιοντισμό του H_2O δηλαδή θεωρούμε: $[\text{OH}^-] \ll [\text{F}^-]$

$$\text{Άρα (4) H.O. } [\text{H}^+] = [\text{OH}^-] + [\text{F}^-] \quad [\text{H}^+] = [\text{F}^-]$$

$$(3) \text{ I.M. } C = [\text{HF}] + [\text{F}^-] \quad [\text{HF}] = C - [\text{H}^+]$$

$$K_a = [\text{H}^+][\text{F}^-]/[\text{HF}]$$

$$K_a = [\text{H}^+]^2 / C - [\text{H}^+]$$

2η προσέγγιση

$$K_a/C = 6,9 \times 10^{-4} / 1 \times 10^{-3} = 0,69 > 0,01$$

Δεν μπορεί να γίνει η 2η προσέγγιση δηλαδή η $[\text{H}^+]$ δεν είναι αμελητέα σε σχέση με τη C

Χρησιμοποιούμε K_a

$$K_a = [\text{H}^+]^2 / C - [\text{H}^+] = 6,9 \times 10^{-4}$$

$$[\text{H}^+]^2 + 6,9 \times 10^{-4}[\text{H}^+] - 6,9 \times 10^{-7} = 0$$

Οπότε

$$[\text{H}^+] = 5,5 \times 10^{-4}\text{M}$$

$$[\text{F}^-] = [\text{H}^+] = 5,5 \times 10^{-4}\text{ M}$$

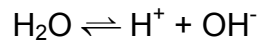
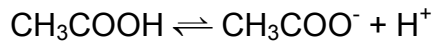
$$[\text{HF}] = 0,00100 - 5,5 \times 10^{-4} = 4,5 \times 10^{-4}\text{ M}$$

$$[\text{OH}^-] = 1,8 \times 10^{-11}\text{ M}$$

Να υπολογισθεί ο βαθμός ιοντισμού διαλύματος CH_3COOH $c = 1,0 \times 10^{-5} \text{ M}$

($K_a = 1,8 \times 10^{-5}$)

Λύση

$$\alpha = [\text{CH}_3\text{COO}^-] / C$$

(εξ' ορισμού)

$$K_a = \alpha^2 C / (1 - \alpha)$$

(εφόσον αγνοηθεί ο ιοντισμός του H_2O)

$$\alpha = \sqrt{K_a / C}$$

(εφόσον $K_a / c < 0,01$ και αγνοηθεί ο ιοντισμός H_2O)

1) Εξετάζουμε αν μπορεί να αγνοηθεί ο ιοντισμός του H_2O

$$K_a \times c = 1,8 \times 10^{-5} \times 1,0 \times 10^{-5} = 1,8 \times 10^{-10} > 1 \times 10^{-13}$$

Άρα μπορεί να αγνοηθεί ο ιοντισμός H_2O

Μπορεί να χρησιμοποιηθεί η σχέση $K_a = \alpha^2 C / (1 - \alpha)$

2) Εξετάζουμε αν μπορεί να χρησιμοποιηθεί η απλοποιημένη εξίσωση $\alpha = \sqrt{K_a / C}$

$$\alpha = \sqrt{K_a / C} = \sqrt{1,8 \times 10^{-5} / 1,0 \times 10^{-5}} = \sqrt{1,8} = 1,34 > 1$$

ΑΤΟΠΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

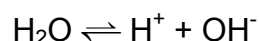
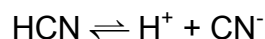
Για ισχυρά οξέα $\alpha = 1$ γιατί ιονίζονται πλήρως.

Ασθενή οξέα $\alpha < 1$

$$K_a = \alpha^2 C / (1 - \alpha) \quad \alpha = 0,72$$

Να υπολογισθούν οι συγκεντρώσεις των ιόντων και μορίων, καθώς και το pH σε διάλυμα HCN , $C = 1,00 \times 10^{-5} \text{ M}$ και να δικαιολογηθούν οι τυχόν προσεγγίσεις (HCN $K_a = 4,0 \times 10^{-10}$, $K_w = 1,00 \times 10^{-14}$)

Λύση.

$$(1) K_a = [\text{H}^+] [\text{CN}^-] / [\text{HCN}] = 4,0 \times 10^{-10}$$

$$(2) K_w = [\text{H}^+] [\text{OH}^-] = 1,00 \times 10^{-14}$$

$$\text{I.M. } C = [\text{HCN}] + [\text{CN}^-] \quad (3)$$

$$\text{H.O. } [\text{H}^+] = [\text{OH}^-] + [\text{CN}^-] \quad (4)$$

Δεν μπορεί να αγνοηθεί ο ιοντισμός του H_2O γιατί $C < 1 \times 10^{-4} \text{ M}$ και $K_a < 1 \times 10^{-8}$ ή $K_a C < 1 \times 10^{-13}$

$[\text{OH}^-]$ όχι αμελητέα

$$\text{H.O. } [\text{H}^+] = [\text{OH}^-] + [\text{CN}^-] \quad [\text{CN}^-] = [\text{H}^+] - [\text{OH}^-]$$

$$\text{I.M. } C = [\text{HCN}] + [\text{CN}^-] \quad [\text{HCN}] = C - [\text{CN}^-]$$

$$K_a/C = 4,0 \times 10^{-10}/1,00 \times 10^{-5} = 4,0 \times 10^{-5} \ll 0,01 \quad \alpha \ll 0,1$$

$$[\text{CN}^-] \ll C \quad [\text{HCN}] = C - [\text{CN}^-] \approx C$$

$$K_a = [\text{H}^+][\text{H}^+] - [\text{OH}^-]/C$$

$$[\text{H}^+] = \sqrt{K_a C + K_w} = 1,18 \times 10^{-7}$$

$$[\text{OH}^-] = 1,00 \times 10^{-14}/1,18 \times 10^{-7}$$

$$[\text{CN}^-] = [\text{H}^+] - [\text{OH}^-] = 1,18 \times 10^{-7} - 8,5 \times 10^{-8} = 3,3 \times 10^{-8} \text{ M}$$

$$[\text{HCN}] = C - [\text{CN}^-] = 1,00 \times 10^{-5} - 3,3 \times 10^{-8}$$

$$[\text{HCN}] = 1,00 \times 10^{-5} \text{ M}$$

$$\text{pH} = 6,93$$

Έλεγχος προσέγγισης

$$10[\text{CN}^-] = 10 \times 3,3 \times 10^{-8} = 3,3 \times 10^{-7} < 1,00 \times 10^{-5} = C$$

Σωστή η προσέγγιση

Αν αγνοηθεί ο ιοντισμός του H_2O : $[\text{H}^+] = 6,3 \times 10^{-8} < 1 \times 10^{-7} \text{ M}$, $\text{pH} = 7,2 > 7$ ΑΤΟΠΟ

Να υπολογισθεί ο βαθμός ιοντισμού του διαλύματος HCN $C = 1,00 \times 10^{-5} \text{ M}$

$$(K_a = 4,0 \times 10^{-10})$$

Λύση

Δεν μπορεί να αγνοηθεί ο ιοντισμός του H_2O , δεν ισχύει η εξίσωση γιατί $C < 1 \times 10^{-4} \text{ M}$

$$K_a < 1 \times 10^{-8} \text{ και } K_a C < 1 \times 10^{-13}$$

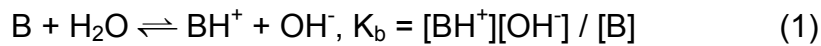
$$K_a = \alpha^2 C / (1 - \alpha)$$

$$\alpha = [\text{CN}^-]/C = 3,3 \times 10^{-8} / 1,00 \times 10^{-5} = 3,3 \times 10^{-3}$$

Σύμφωνα με την προηγούμενη άσκηση

Συγκέντρωση Ιόντων και Μορίων σε Διάλυμα Ασθενούς Μονοπρωτικής Βάσεως

Εξισώσεις ανάλογες με αυτές μονοπρωτικών οξέων, όπου $[H^+]$ αντικαθίσταται από $[OH^-]$ και K_a αντικαθίσταται από K_b

$$\text{Ισοστάθμιση μάζας: } C = [B] + [BH^+] \quad (3)$$

$$\text{Ηλεκτρική ουδετερότητα: } [OH^-] = [H^+] + [BH^+] \quad (4)$$

$$\text{από την οποία: } [BH^+] = [OH^-] - [H^+] \quad (4a)$$

Με συνδυασμό των (1), (2), (3) και (4a):

$$[OH^-]^3 + K_b[OH^-]^2 - (CK_b + K_w)[OH^-] - K_wK_b = 0$$

• Προσεγγίσεις:

– Σε συνήθεις συγκεντρώσεις: $[H^+] \ll [BH^+]$

$$[OH^-] \approx [BH^+]$$

$$[B] = C - [BH^+] \approx C - [OH^-]$$

$$K_b = [OH^-]^2 / C - [OH^-]$$

$$[OH^-]^2 + K_b[OH^-] - CK_b \approx 0$$

– Εάν ο βαθμός ιοντισμού της βάσεως είναι μικρός, $[OH^-] \ll C$

$$K_b \approx [OH^-]^2 / C \text{ και } [OH^-] \approx \sqrt{CK_b}$$

Πρέπει $10 [OH^-] < C$ για να είναι η 2η προσέγγιση σωστή.

Όταν δεν μπορεί να αγνοηθεί ο ιοντισμός του H_2O σε διάλυμα βάσεως B , συγκέντρωσης C

π.χ. $C < 1 \times 10^{-4} \text{ M}$ και $K_b \leq 1 \times 10^{-8}$ (ή $K_b C < 1 \times 10^{-13}$) ή $C < 1 \times 10^{-6} \text{ M}$ ανεξάρτητα από τιμή K_b

$[H^+]$ όχι αμελητέα

$$\text{Η.Ο. } [OH^-] = [H^+] + [BH^+]$$

$$[BH^+] = [OH^-] - [H^+]$$

$$\text{Ι.Μ. } C = [B] + [BH^+] \quad [B] = C - [BH^+]$$

Αν $K_b/C < 0,01$ ($\alpha < 0,1$)

$$[BH^+] \ll C$$

$$[B] = C - [BH^+] \approx C$$

$$K_b = ([OH^-] - [H^+]) [OH^-] / C$$

$$[OH^-] = \sqrt{K_b C + K_w}$$

Άρα

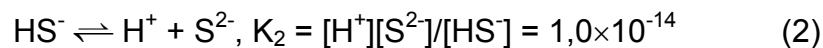
1η προσέγγιση αφορά ιοντισμό H_2O , γίνεται στην εξίσωση H_2O . όταν

$$C: 1 \times 10^{-3} - 0,1 \text{ M}, \text{ εκτός αν } K_b C < 1 \times 10^{-13}$$

2η προσέγγιση αφορά ιοντισμό της βάσεως B, γίνεται στην εξίσωση I.M. όταν

$$\alpha < 0,1 \text{ ή } K_b C < 0,01$$

Συγκέντρωση Ιόντων και Μορίων σε Διάλυμα Πολυπρωτικού Οξέος

Ισοστάθμιση μάζας:

$$C = [H_2S] + [HS^-] + [S^{2-}] \quad (4)$$

Ισοστάθμιση ουδετερότητας:

$$[H^+] = [HS^-] + [OH^-] + 2[S^{2-}] \quad (5)$$

Με συνδυασμό (1), (2), (3), (4), (5):

$$[H^+]^4 + K_1[H^+]^3 + (K_1K_2 - CK_1 - K_w)[H^+]^2 - (K_1K_w + 2CK_1K_2)[H^+] - K_1K_2K_w = 0$$

Προσεγγίσεις:

- Σε συνήθη διαλύματα $[OH^-]$ αμελητέα (αγνοείται ο ιοντισμός H_2O)
- Επειδή $K_1/K_2 > 1 \times 10^3$ δηλαδή $K_2 \ll K_1$, μπορεί να αγνοηθεί το 2ο στάδιο ιοντισμού,
- οπότε $[S^{2-}]$ αμελητέα, επομένως $[H^+] \approx [HS^-]$

Απλοποιήσεις:

$$C \approx [H_2S] + [HS^-]$$

$$[H^+] \approx [HS^-]$$

$$K_1 = 1,0 \times 10^{-7} = [H^+]^2 / (C - [H^+]), \text{ από την οποία υπολογίζεται η } [H^+]$$

Για οποιοδήποτε ασθενές πολυπρωτικό οξύ H_nA λαμβάνεται υπόψη μόνο το 1ο στάδιο ιοντισμού για υπολογισμό $[H^+]$ εφόσον $K_1/K_2 > 1 \times 10^3$.

Σε περίπτωση κορεσμένου διαλύματος H_2S , $C = 0,10 \text{ M}$ (25°C), και $[H^+] \ll C$

1) Διάλυμα συνήθους συγκέντρωσης και $K_1/K_2 > 1 \times 10^3$

$$\text{Ισχύει } K_1 = [H^+]^2 / C - [H^+]$$

$$2) K_1/C = 1,0 \times 10^{-7} / 0,1 = 1,0 \times 10^{-6} \ll 0,01$$

$$\text{Άρα } [H^+] \ll C \quad C - [H^+] \approx C$$

$$K_1 = [H^+]^2 / C, \quad [H^+] = \sqrt{K_1 C}$$

$$[H^+] = \sqrt{1,0 \times 10^{-7} \times 0,10} = 1,0 \times 10^{-4} \text{ M} \approx [HS^-]$$

$$[H_2S] = C - [HS^-] = 0,10 - 1,0 \times 10^{-4} = 0,10 \text{ M}$$

$$[OH^-] = 1,0 \times 10^{-14} / 1,0 \times 10^{-4} = 1,0 \times 10^{-10}$$

$$K_2 = [H^+][S^{2-}] / [HS^-] = 1,0 \times 10^{-14}$$

$$K_2 = 1,0 \times 10^{-14} = (1 \times 10^{-4}) [S^{2-}] / 1 \times 10^{-4}, \text{ άρα}$$

$$[S^{2-}] = 1,0 \times 10^{-14} \text{ M} \quad [S^{2-}] = K_2 \text{ (γιατί } [H^+] \approx [HS^-])$$

• Γενικά για διπρωτικό οξύ H_2A , εάν $K_2 \ll K_1$: $[A^{2-}] \approx K_2$

• Με πολλαπλασιασμό των εξισώσεων K_1, K_2 κατά μέλη:

$$K_{1,2} = [H^+]^2 [S^{2-}] / [H_2S] = 1,0 \times 10^{-21} \text{ (ολική σταθερά ιοντισμού)}$$

Ασθενές τριπρωτικό οξύ (H_3A)

- Αν $K_1/K_2 \geq 1000$ για υπολογισμό $[H^+]$ λαμβάνεται μόνο υπόψη το 1ο στάδιο ιοντισμού.
- Αν $K_1/K_2 \geq 1000$ και εφόσον μπορεί να αγνοηθεί ο ιοντισμός του H_2O η συγκέντρωση του δισθενούς ανιόντος = K_2 , Δηλαδή $[HA^{2-}] = K_2$
Η $[A^{3-}]$ υπολογίζεται από την εξίσωση που παρέχει την K_3 .

Επίδραση Κοινού Ιόντος

- Προσθήκη κοινού ιόντος σε διάλυμα ασθενούς οξέος ή βάσεως συνεπάγεται μετατόπιση της ισορροπίας προς όφελος των αδιάστατων μορίων του οξέος ή βάσεως
  - Με επίδραση κοινού ιόντος ρυθμίζουμε τις συγκεντρώσεις των μορίων και ιόντων
- Π.χ ρύθμιση $[H_2S]$ με προσθήκη ισχυρού οξέος

Σύσταση Διαλυμάτων Πολυπρωτικών Οξέων ως Συνάρτηση pH

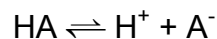
- Συνυπάρχουν τα αδιάστατα μόρια του οξέος και τα ανιόντα από τη διάσταση
- Οι συγκεντρώσεις των σωματιδίων μπορούν να υπολογισθούν ως συνάρτηση της $[H^+]$

Σύσταση διαλυμάτων ασθενών οξέων (μονοπρωτικών ή πολυπρωτικών) ως συνάρτηση της $[H^+]$

1) Έστω διάλυμα HA ολικής συγκέντρωσης C

α_0 = κλάσμα ολικής συγκέντρωσης με τη μορφή HA

α_1 = κλάσμα ολικής συγκέντρωσης με τη μορφή A^-

$$K_a = [H^+][A^-] / [HA] \quad (1)$$

$$I.M. C = [HA] + [A^-] \quad (2)$$

$$\alpha_0 = [HA]/C \quad (3)$$

$$\alpha_1 = [A^-]/C \quad (4)$$

$$\alpha_0 + \alpha_1 = 1 \quad (5)$$

$$(1) [A^-] = K_a[HA]/[H^+] \quad (1')$$

$$(2) C = [HA] + [A^-]$$

$$(3) C = [HA] + K_a[HA]/[H^+] \quad (2')$$

$$[HA] = C[H^+]/[H^+] + K_a \quad (6)$$

(3),(6)

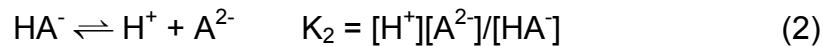
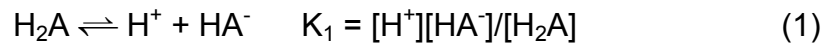
$$\alpha_0 = [HA]/C = [H^+] / [H^+] + K_a$$

$$\alpha_1 = [A^-]/C = K_a/[H^+] + K_a$$

Το ποσοστό κάθε σωματιδίου του οξέος εξαρτάται από τη $[H^+]$ και είναι ανεξάρτητο από την C

2) Έστω διάλυμα H_2A ολικής συγκέντρωσης C

- α_0 = κλάσμα ολικής συγκέντρωσης με τη μορφή H_2A
- α_1 = κλάσμα ολικής συγκέντρωσης με τη μορφή HA^-
- α_2 = κλάσμα ολικής συγκέντρωσης με τη μορφή A^{2-}

$$\bullet \text{ I.M. } C = [H_2A] + [HA^-] + [A^{2-}] \quad (3)$$

$$\bullet \alpha_0 = [H_2A]/C \quad (4)$$

$$\bullet \alpha_1 = [HA^-]/C \quad (5)$$

$$\bullet \alpha_2 = [A^{2-}]/C \quad (6)$$

$$\bullet \alpha_0 + \alpha_1 + \alpha_2 = 1 \quad (7)$$

$$[HA^-] = K_1 [H_2A]/[H^+] \quad (1')$$

$$[A^{2-}] = K_2 [HA^-]/[H^+] = K_1 K_2 [H_2A]/[H^+]^2 \quad (2')$$

$$C = [H_2A] + [HA^-] + [A^{2-}] \quad (3)$$

$$C = [H_2A] + K_1 [H_2A]/[H^+] + K_1 K_2 [H_2A]/[H^+]^2 \quad (3')$$

$$[H_2A] = C[H^+]^2 / [H^+]^2 + K_1 [H^+] + K_1 K_2 \quad (8)$$

$$\alpha_0 = [H_2A]/C = [H^+]^2 / [H^+]^2 + K_1 [H^+] + K_1 K_2$$

$$\alpha_1 = [HA^-]/C = K_1 [H^+] / [H^+]^2 + K_1 [H^+] + K_1 K_2$$

$$\alpha_2 = [A^{2-}]/C = K_1 K_2 / [H^+]^2 + K_1 [H^+] + K_1 K_2$$

Το ποσοστό κάθε σωματιδίου του οξέος εξαρτάται από τη $[H^+]$ και είναι ανεξάρτητο από την C .

$$\alpha_0 = [H_n A]/C$$

$$\alpha_1 = [H_{n-1} A^-]/C$$

$$\alpha_2 = [H_{n-2} A^{2-}]/C$$

$$\alpha_3 = [H_{n-3} A^{3-}]/C$$

$$\alpha_n = [A^{n-}]/C$$

Γενική περίπτωση πολυπρωτικού οξέος H_nA

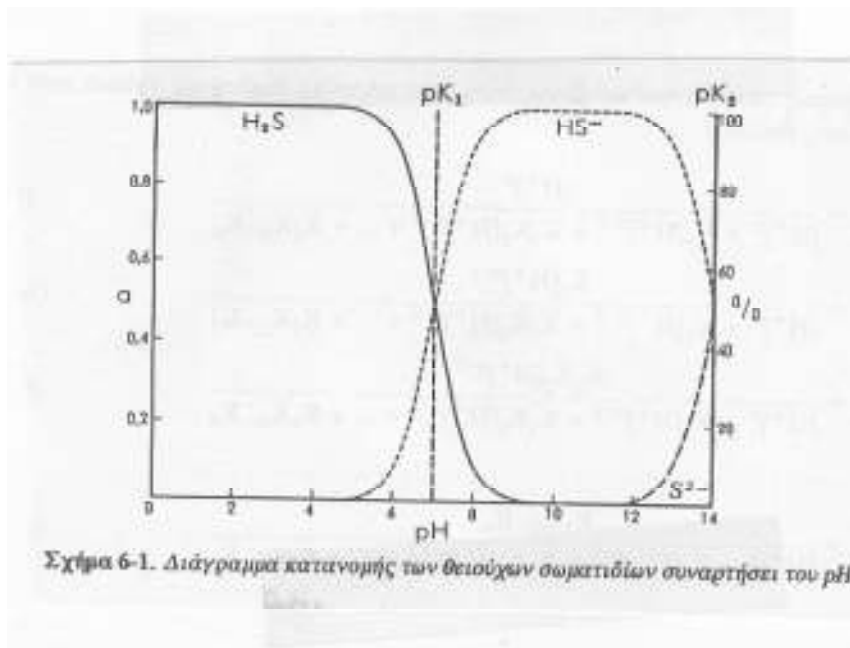
$$\alpha_0 = [H^+]^n / [H^+]^n + K_1[H^+]^{n-1} + K_1K_2[H^+]^{n-2} + \dots + K_1K_2 \dots K_n$$

$$\alpha_1 = K_1[H^+]^{n-1} / [H^+]^n + K_1[H^+]^{n-1} + K_1K_2[H^+]^{n-2} + \dots + K_1K_2 \dots K_n$$

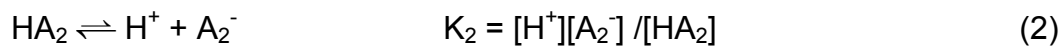
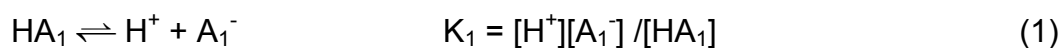
$$\alpha_2 = K_1K_2[H^+]^{n-2} / [H^+]^n + K_1[H^+]^{n-1} + K_1K_2[H^+]^{n-2} + \dots + K_1K_2 \dots K_n$$

$$\alpha_n = K_1K_2 \dots K_n / [H^+]^n + K_1[H^+]^{n-1} + K_1K_2[H^+]^{n-2} + \dots + K_1K_2 \dots K_n$$

Παρανομαστής: πολυώνυμο με $n+1$ όρους όπου n ο αριθμός H^+ που μπορεί να δώσει το οξύ

Συγκέντρωση H^+ σε διάλυμα δύο ασθενών οξέων

$$\text{Ηλεκτρική ουδετερότητα: } [H^+] = [A_1^-] + [A_2^-] + [OH^-] \quad (3)$$

$$\text{Ισοστάθμιση μάζας για } HA_1: C_1 = [HA_1] + [A_1^-] \quad (4)$$

$$\text{Ισοστάθμιση μάζας για } HA_2: C_2 = [HA_2] + [A_2^-] \quad (5)$$

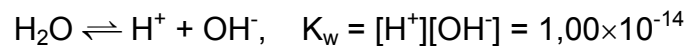
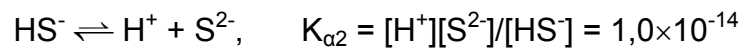
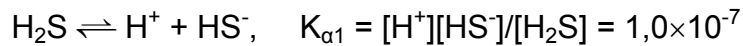
$$[H^+] = (K_1C_1 / [H^+] + K_1) + (K_2C_2 / [H^+] + K_2) + K_w / [H^+]$$

$$[H^+] = \sqrt{K_1C_1 + K_2C_2 + K_w}$$

$$[H^+] = \sqrt{K_1C_1 + K_2C_2}$$

Να υπολογισθούν οι συγκεντρώσεις των ιόντων και μορίων σε διάλυμα H_2S **0,050M** ($K_{\alpha 1} = 1,0 \times 10^{-7}$, $K_{\alpha 2} = 1,0 \times 10^{-14}$)

Λύση

Ισοστάθμιση μάζας: $C = [\text{H}_2\text{S}] + [\text{HS}^-] + [\text{S}^{2-}]$

Απλοποιήσεις:

$$C \approx [\text{H}_2\text{S}] + [\text{HS}^-]$$

$$[\text{H}^+] \approx [\text{HS}^-]$$

$$K_1 = 1,0 \times 10^{-7} = [\text{H}^+][\text{HS}^-]/[\text{H}_2\text{S}] \approx [\text{H}^+]^2 / C - [\text{H}^+],$$

$$[\text{H}^+] = \sqrt{K_1 C}$$

$$[\text{S}^{2-}] = K_2 \quad (\text{γιατί } [\text{H}^+] \approx [\text{HS}^-])$$

$$[\text{H}^+] = \sqrt{K_{\alpha 1} C_{\text{H}_2\text{S}}} = \sqrt{1,0 \times 10^{-7} \times 0,05} = 7,1 \times 10^{-5} \text{ M}$$

$$[\text{HS}^-] \approx [\text{H}^+] = 7,1 \times 10^{-5} \text{ M}$$

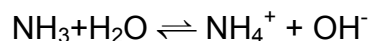
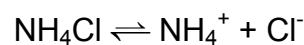
$$[\text{OH}^-] = K_w / [\text{H}^+] = 1,0 \times 10^{-14} / 7,1 \times 10^{-5} = 1,4 \times 10^{-10} \text{ M}$$

$$[\text{H}_2\text{S}] = C - [\text{HS}^-] = 0,050 - 7,1 \times 10^{-5} \text{ M} \approx 0,050 \text{ M}$$

$$[\text{S}^{2-}] = K_{\alpha 2} = 1,0 \times 10^{-14}$$

Πόσα g NH_4Cl πρέπει να προστεθούν σε 100 mL διαλύματος NH_3 0,100M για να εκατονταπλασιαστεί η $[\text{H}^+]$ σε αυτό. ($K_{\text{bNH}_3} = 1,8 \times 10^{-5}$)

Λύση

Επειδή $K_{\text{bNH}_3} / C_{\text{NH}_3} < 0,01$ για τους υπολογισμούς χρησιμοποιείται η απλοποιημένη σχέση

$$[\text{OH}^-]_1 = \sqrt{K_b C} = \sqrt{1,8 \times 10^{-5} \times 10^{-1}} = 1,34 \times 10^{-3} \text{ M}$$

$$[\text{OH}^-]_2 = [\text{OH}^-]_1 / 100 = 1,34 \times 10^{-5} \text{ M}$$

$$K_b = 1,8 \times 10^{-5} = [\text{OH}^-][\text{NH}_4^+] / [\text{NH}_3] = 1,34 \times 10^{-5} \text{ M} [\text{NH}_4^+] / 0,100$$

$$[\text{NH}_4^+] = 0,134 \text{ M}$$

$$\text{g NH}_4\text{Cl στα 100 mL} = 0,134 \text{ mmol/mL} \times 100 \text{ mL} \times 53,5 \text{ mg/mmol} = 717 \text{ mg} = \mathbf{0,72 \text{ g}}$$